

Berättelsen om Margita Danielsson från Sollerön

För alla på Sollerön är majoren Daniel Jonsson en känd figur. Årsskriften ”Sool-Öen” har vid tidigare tillfälle berättat om honom (år 1986). Många av dem som bor på ön kan känna sig stolta över att vara mer eller mindre släkt med denna lokala hjälte, vars monumentala porträtt ännu pryder kyrkan i Mora och på Sollerön. Majoren levde under första delen av 1600-talet, men hans ättlingar har ganska snart fallit i glömska bland Dalarnas invånare. Även om han aldrig blev adlad tillhörde han en militärsläkt på pappans sida och på mammans sida fanns det präster i många generationer tillbaka. År 1598 erhöll majorens far, hövitsman och löjtnanten Jon Andersson, ett hemman i Bengtsarvet på Sollerön som tack för sina militära tjänster till staten.

Daniel Jonsson föddes 1599 i Bengtsarvet och dit återkom han år 1656 efter sina lysande insatser på slagfältet i det kontinentala Europa. Efter hemkomsten förlänades han mark i Kansberg och fick tillstånd att värva soldater för att bygga sin fäbod där. Sålunda kommer den äldsta sonen i familjen under flera generationer att kallas Daniel Danielsson och ärva både Bengtsarvet och Kansbergs fäbod samt titeln sockenman. På grund av dessa fakta kan man följa familjens görande och låtande från anfadern Daniel Jonsson (död 1663):

1. Daniel Danielsson I (1642-1691)
2. Daniel Danielsson II (1669-1742)
3. Daniel Nils Danielsson I (1722-1791)
4. Daniel Daniel Nilsson (1753-1830)
5. Daniel Nils Danielsson II (1782-1856)

Majoren Daniel Jonsson på Sollerön är en legendarisk gestalt i bygden. Hans porträtt utfört av en okänd konstnär omkring 1640, finns i Mora kyrka.

En kopia finns i Sollerö kyrka.

Den sistnämnde gifte sig år 1806 med Jugen Anna Matsdotter (17) och fick 6 barn som överlevde. Alla födda, som majoren, i Danilgården i Bengtsarvet:

Margaretha 1814, vår anmoder

Daniel 1817

Anna 1820

Kerstin 1823

Mats 1829 (kallad Danil Mas)

Karin 1834

Margaretha Nilsson, kallad Margita, är alltså född den 25 oktober 1814 i släktgården där Daniel Jonsson föddes 1599. Där bor fortfarande en släkting i rakt nedstigande led, Daniel Malte Persson, som således är sonsonson till sockenmannen Daniel Mats Nilsson som kallades för Danil Mas och var en yngre bror till vår Margita. Honom kan man se på ett fotografi i Karl Lärkas kända bok om Dalarna och dalfolk. Fotot är taget vid fäboden i Kansberg 1917.

*Kungshästen Måsan Lars och Danil Mas (broder till Margita). Kunsbergs fabodur.
Foto: Karl Lärka, 1917*

Vi återkommer här till Margita. Tyvärr vet vi nästan ingenting om hennes uppväxttid i Bengtsarvet utom att pastorn i församlingen gett henne goda vitsord. För övrigt vet man att början av 1800-talet inte var någon blomstrande period för Dalarna. Därifrån, liksom från många andra bondesamhällen, skedde en massiv utvandring till storstäderna som behövde arbetskraft. Av denna anledning lämnade de fyra förstnämnda barnen Sollerön. Margita, som var den äldsta, utvandrade först, vid 24 års ålder. I oktober 1838 kom hon till Stockholm med sin pastors välsignelse och rekommendation. Hon blev anställd som trädgårdskulla hos familjen Berggren.

Denna familj hade börjat som tobaksodlare och bodde sedan i slutet av 1700-talet i Stockholms nordvästra del. Tobakskulturen var så lönsam att man vartefter kunde köpa upp ytterligare mark för odling. När Margita anländer till Berggrens är redan tobaksplantören Erik Berggren död sedan 15 år tillbaka. Hans fru, Maja-Stina, sköter affärerna och sina 7 barn. Hela familjen bor i en stuga på Rådmanngatan i kvarteret Väderkvarnen längs Barnhusviken. Maja-Stina och hennes barn har börjat utöka tobaksodlingen

med grönsaksodling, som potatis, ärtor, gurka, lök och vissa andra produkter, t.ex. sparris, krasse och spenat. Margita blir anställd av det äldsta barnet, Adolph Berggren (36). Han bor i ett eget hus tillsammans med sin väninna Albertina och deras gemensamma dotter, 5 år gammal. Adolph är säkert en mycket förförisk man och dessutom duktig – expert i sitt yrke som trädgårdsmästare och medlem i sammanslutningen ”Trädgårdsmästarkorporationen”. Han har lämnat ett rykte efter sig att ha varit en temperamentsfull kvinnokarl. Mycket generös dessutom eftersom han sörjer för alla sina utomäktenskapliga barn. Våra förfäders liv i Stockholm under den här perioden kommer oss att tänka på personer i Ingmar Bergmanfilmen ”Fanny och Alexander” och Fogelströms romaner.

Ett år efter Margitas ankomst till Stockholm gifter sig Adolph med Albertina, som väntar deras andra barn. I detta äktenskap föds fyra barn, det sista 1853. Margita uppskattas av Adolph, inte enbart som duktig trädgårdskulla, utan även som kvinna, vilket hade till följd att de mellan åren 1841-1847 fick fyra gemensamma barn, varav den äldsta, Theresa Rosalia Carolina – kallad Carolina – blev vår mormorsmor. Man kan fråga sig hur stämningen var i familjen under sådana förhållanden! Det förefaller

*Carolina Berggren gift Eklund (1894).
(Dotter till Margita)*

emellertid som om de har levat och arbetat i god harmoni tillsammans med de åtta barnen under goda ekonomiska förhållanden. Därtill kommer och går två, tre andra tjänsteflickors barn, där eventuellt adoptioner skedde fram till den kända koleraepidemin 1855, under vilken Adolphs och Albertinas tre yngsta barn avled. I denna prövningens tid skrev Adolph Berggren om sitt testamente så att "stackars Margitas" barn skulle komma att leva på samma nivå som den enda överlevande dottern inom äktenskapet.

Arbetet med tobaksplantaget fortsätter och därtill kommer grönsaksodlingen. Lönsamheten är stor för dessa arbetssamma, ekonomiska och kompetenta människor. Man hade köpt stora områden i utkanten av Stockholm för att utöka odlingarna. Så småningom skulle staden breda ut sig och dessa inköpta områden på Kungsholmen och i Vasastaden bli mer och mer värdefulla. Berggrens säljer en del av sina ägor till byggföretag och gör därvid goda förtjänster. Efter 1857 installerar Adolph sig och sin familj närmare centrum på Rörstrandsgatan i kvarteret Röda Berget, och 1861 gifter sig Carolina (hans äldsta dotter med Margita) med en änkeman, 46 år gammal, själv var hon bara 20 år. Den nyblivna maken var ganska välsituerad genom sitt arbete som vindragare, det mest ansedda skrået i Stockholm på den tiden. Adolph Berggren gör ingen skillnad mellan sin dotter med Albertina och de fyra barnen med Margita, och när Albertina dör i tuberkulos 1867 gifter han om sig, 66 år gammal, med Margaretha (Margita) Nilsdotter, 54 år gammal. Vid detta tillfälle erkänner han och adopterar sina barn med Margita, varav den äldsta, Carolina, väntar sitt andra barn Hilda, vår blivande mormor. 1870 flyttar Adolph Berggren, numera ålderman i trädgårdsmästare-societeten, med familj till den mer fashionabla stadsdelen Östermalm, närmare bestämt Humlegårdsgatan 7 i Hedvig Eleonora församling.

Adolph Berggren dör 1880 vid 78 års ålder och lämnar till Margita en förmögenhet uppskattad till 25000 kronor, som vid den tiden inte var någon liten summa. Detta förändrar inte Margitas levnadsvanor. Hon fortsätter att sälja sina trädgårdsprodukter på torget. De två sönerna, David Jacob Israel och Josef Adolph Engelbert, som båda är trädgårdsmästare, sköter företaget på samma sätt som deras far och farfar gjort. Margitas dotter Carolina förlorar sin 14-årige son i tuberkulös hjärnhinneinflammation. På dottern Hildas axlar vilar familjens sociala ambitioner. Hon blir uppfostrad som en prinsessa, går i privatskola, varefter hon skickas till en religiös flickpension för unga, aristokratiska flickor, i Paris. Hon gifter sig vid 25 års ålder med en man av god familj, lika dåligt förberedd som hon själv inför de svårigheter som skulle torna upp sig under 1900-talets första årtionden.

Men det är om Margitas levnadsöde vi skall berätta. Hon kommer inte att behöva uppleva de ekonomiska bekymren som hennes barnbarn får brottas

*Margaretha Nilsdotter Daniels-
son gift Berggren.*

Fotot taget 1904.

med utan får en lugn och lycklig ålderdom, vilken slutsats man kan dra av de få fotografier som finns av henne. I övrigt har man inte många upplysningar om henne som person. Hennes barnbarn lär inte haft stor förståelse för den ursprungliga bondflickans något okultiverade manér, som chockerade "förfinade" öron och ögon. Man kan undra hur mycket Margita visste om sin berömda förfader och i så fall om hon någonsin har berättat om honom för sina barn och barnbarn. Det är inte troligt eftersom det är något som kommit fram genom vår släktforskning tack vare den värdefulla hjälpen som Margit Andersson från Sollerön gett oss och också Margaretha Hedblom på Släktforskarnas Hus i Leksand. Deras stöd har gett oss möjlighet att gå vidare i vår undersökning av familjens historia i Dalarna. Margita lär ha berättat om den vackra naturen på Sollerön där hon föddes, och därför var det naturligt för oss att ta kontakt direkt med den delen av Sverige.

Margita och hennes dotter Carolina stod varandra mycket nära. När Carolina plötsligt dog i lunginflammation vid 65 års ålder, tappade Margita helt livslusten. Hösten 1905 hade hennes äldste son dött, och bara två år därefter förlorade hon sin dotter. Sorgen blir outhärdlig, och hon dör bara en månad senare, 93 år gammal.

De fyra generationerna (1905). (1) Margita (1814-1907), (2) Carolina (1841-1907), (3) Hilda 1869-1941) - min mormor. (4) Lisa (1896-1996) min mor.

Under hennes sista levnadsår samlades familjen då och då på sommaren i Vaxholm, där hennes dotterdotters svärfar hade sommarställe. Det är där som fotografiet med de fyra generationerna är taget. Margita (90) helt i svart efter maken och sonens död, hennes dotter Carolina (64) i mitten, till höger Hilda (36), min mormor, och till vänster Lisa (9), min mamma. Det stora porträttet av Margita är taget vid samma tid (1904) och jag kan inte låta bli att tycka att hon, även vid 90 års ålder var en mycket vacker kvinna för sin tid.

Det här är historien om en dalkulla som kom till Stockholm i träskor och som avslutade sitt liv som burgen "madame".

Gerd Travaillé, Nov. 1999

Källor:

"Daniel Jonsson – krigarhjärte och sockenman från Sollerön". Helmer Nilsson, Sool-Öen 1986.

"Karl Lärkas Dalarna". Karl Lärka 1917. Mora bildarkiv.

Familjefotografier.